

Manana Kvataia

მანანა კვატაია

Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature

შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი

Georgia, Tbilisi

საქართველო, თბილისი

Retrospective Aspects of "Institutional Memory" in Texts of Socialist Realism

„ინსტიტუციური მეხსიერების“ რეტროსპექტული ასპექტები სოციალისტური რეალიზმის ტექსტებში

The politics of memory is recognized as a conceptual factor in determining true national identity. Anthony Smith claims that "an ethnos cannot exist without a shared historical memory; memory is a condition for its further existence". The Soviet political elite tried to introduce the markers of socialist identity, to create a new "institutional memory", whose primary objective is to "create the meaning of the past, to spread it to the masses and society". When analyzing the aspects of the Soviet model of reality, the data of literary texts, which offer first-class material for the study of "institutional memory", are noteworthy.

Key words: Historical memory, "institutional memory", texts of socialist realism

საკვანძო სიტყვები: ისტორიული მეხსიერება, „ინსტიტუციური მეხსიერება“, სოციალისტური რეალიზმის ტექსტები

მეხსიერების პოლიტიკა ერის ჭეშმარიტი იდენტობის განსაზღვრის კონცეპტუალურ ფაქტორად არის აღიარებული. ის გულისხმობს თეორეტიკოსთა ძალისხმევას, სხვადასხვა რესურსის გამოყენებით შექმნან საზოგადოებაში კონკრეტული მოვლენის ხსოვნა, ან ხელი შეუწყონ მის დავიწყებას (ქარაია, 2015, გვ. 5). ამერიკელმა მეცნიერმა ნედ ლებოუმ ჩამოაყალიბა „ინსტიტუციური მეხსიერების“ კონცეპტი, რომელიც გულისხმობს „პოლიტიკური ელიტის წევრების, მათი მომხრეებისა და ოპონენტების მცდელობას, შექმნან წარსულის მნიშვნელობა, გაავრცელონ ის ფართო მასებში და საზოგადოებაში“. თამარ ქარაიას განმარტებით, „ეს არის წარსულის ერთი კონკრეტული ინტერპრეტაცია, რომლის ტირაჟირება და დაწერვა ხდება პოლიტიკური დღის წესრიგიდან გამომდინარე“ (ქარაია, 2015, გვ. 27).

მეხსიერების პოლიტიკის ჩამოყალიბებას მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ პერიოდს უკავშირებენ. ამ დროს ისტორიული მეხსიერების გადაფასება, მისი ნაციონალური ინტერპრეტაცია სახელმწიფოს მშენებლობის პროცესის შემადგენელი ნაწილი გახდა. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ წარმოიშვა ე.წ. „მეხსიერების ბუმი“, ან „მეხსიერების ინდუსტრია“, რომლის არსებითი მახასიათებელი ისტორიული პიროვნებების თუ მოვლენათა ახალი რაკურსით შეფასება, მემორიალიზაცია ან დავიწყება გახდა (ქარაია, 2015, გვ. 8).

მეოცე საუკუნის ისტორიული მეხსიერების ფენომენის გააზრების თუ ტოტალიტარული ეპოქის წინააღმდეგობრივი მარკერების შესწავლისათვის არსებითია იმავე პერიოდის კულტურის კვლევა, რადგან „კულტურა არის ცოდნის ერთ-ერთი სახე, არა მეცნიერული ცოდნა, არამედ შეუცნობელის (გამოუცნობის) პირისპირ დგომის ხელოვნება“ (მერაბ მამარდაშვილი). საბჭოთა ეპოქის

მეხსიერების პოლიტიკის ასპექტების მრავალმხრივი კვლევისათვის საყურადღებოა სამყაროსა და ადამიანის სოციალისტურ კონცეფციაზე დამყარებული, ახალი რეალიზმის მეთოდით შექმნილი ლიტერატურული ტექსტები, წინააღმდეგობრივი ეპოქის უმთავრეს ტენდენციებს, ღირებულებებს, სულს, განწყობილებებს რომ ირეკლავენ. ალტოტალიტარულმა კულტურამ დაარღვია დამკვიდრებული ლიტერატურული კანონი, ფორმირება დაიწყო „ანტიკანონმა“; შეიცვალა კულტურული პარადიგმა, მხატვრული კოდი (მეტრეველი, 2022, გვ. 10). ლიტერატურაში მარგინალურ პოზიციაზე აღმოჩნდა მარადიული თემები თუ მოტივები, გაბატონდა სიმულვილის დისკურსი.

მეოცე საუკუნის ოცნანი წლებიდან „ბოლშევიკურმა პარტიამ მოდელირებულ რეალიზმში შეგვიყვანა.. ეორტოლოგიური დრო შეეწირა სოციალისტურს“ (მეტრეველი, 2022, გვ. 9). ახალმა დაჯგუფებამ – პროლეტარულმა მწერლობამ, როგორც მოდერნიზმთან დაპირისპირებულმა მიმდინარეობამ – მოამზადა ნიადაგი სტალინნიზმის ესთეტიკური კრედოსათვის, რომელსაც სოციალისტური რეალიზმის ესთეტიკა ეწოდა (მეტრეველი, 2022, გვ. 11).

საბჭოთა პერიოდი ჭეშმარიტი ადამიანური ღირებულებების მსხვერველს, პიროვნული ფაქტორის იგნორირების, არნახული ძალადობის, სისასტიკისა და ტოტალური დევნის მარკერებით აღიბეჭდა, რამაც საზოგადოების მენტალობა კარდინალურად შეცვალა. მერაბ მამარდაშვილის რეფლექსიით, „იმდენ ხანს ვთვლემდით, ისე გავიყინეთ, რომ დღეს ხელახლა უნდა ვისწავლოთ სიცოცხლის გარჩევა სიკვდილისაგან, ოცნებისა – რეალობისაგან... საბჭოურად დაპატარავებულბმა, ენერგიადამრეტილებმა, დავკარგეთ პოლიტიკის შეგრძნების უნარი, აღარ ვიცით, როგორ ვიცხოვროთ რთულ საზოგადოებაში“.

მწერლობაში დამკვიდრებულმა ბოლშევიკურმა პათოსმა, მმართველი პარტიის ახალმა იდეოლოგიურმა პოსტულატებმა შექმნეს ერთიანი სისტემა, რომელმაც სამყაროს ახლებური სურათი წარმოადგინა. საბჭოთა კავშირში სოციალისტური მწერლობა პარტიული იდეოლოგიის სამსახურში ჩააყენეს. „ძირს უპარტიოების ლიტერატურა! ძირს ზეკაცების ლიტერატურა!“ – მრისხანებდა ლენინი. მაქსიმ გორკი მწერლებს „პროლეტარიატის დიქტატურის გმირული შრომის მთელი სიდიადით“ ჩვენებას მოუწოდებდა. „კლასი – ლენინიზმ-შეთვისებული, არის ოსტატი და დიქტატორი“, – შთაგონებულად დეკლარირებდა საქართველოში ძალადობრივი რეჟიმის პანეგირიკოსი ფრიდონ ნაროუშვილი.

ცნობილია, რომ ახალმა პოლიტიკურმა ფორმაციამ უწინარესად რწმენის წინააღმდეგ გაილაშქრა. რელიგიასთან ბრძოლას ლენინი მთელი მატერიალიზმისა და მარქსიზმის ანბანს უწოდებდა. „ღმერთივით მავნე კიდევ პიროვნება ქვეყნად მეორე არ იპოვება“, – წერდა სილიბისტრო თოდრია, რომლის რედაქტორობით 1930 წელს გამოუციათ ყოველკვირეული ჟურნალი „მებრძოლი უღმერთო“. თოდრიას ანტირელიგიური პუბლიკაციები ამ ეპოქის სულისკვეთების საუკეთესო დოკუმენტებია. საქართველოს უღმერთოთა მეთაური 1936 წელს გარდაცვლილა და მთაწმინდის პანთეონში, მამა-დავითის ეკლესიის ეზოში დაუსაფლავებიათ (იხ. მეტრეველი, 2022, გვ. 113-114).

„იესო თუ კარლ მარქსი?! – ან ერთი, ან მეორე; სხვა პასუხი არ არსებობს“, – ვკითხულობთ 1929 წელს გამოცემულ წიგნში „რელიგიის წინააღმდეგ“. საბა მეტრეველის მითითებით, „ე.წ. დოგმატურმა მარქსიზმმა შექმნა კომუნისტური აგიოგრაფია, როგორც ახალი რელიგიის (კომუნისტური რელიგიის) იდეოლოგია, და აქცია იგი ახალი ადამიანის (საბჭოთა ადამიანის) ფორმირების (თუ ზომბირების) იარაღად“ (მეტრეველი, 2015, გვ. 7).

საბჭოური სისტემის ფენომენზე ფუნდამენტურად მსჯელობს ემიგრაციაში მოღვაწე მეცნიერი ვიკტორ ნოზაძე წერილში „კომუნისტური რელიგია“; რომელიც „თამ. ჩილაიას“ ფსევდონიმით 1970 წელს გამოქვეყნდა პარიზში გამოცემულ ჟურნალ „კავკასიონში“ (XIV) (წერილის ბოლოს მითითებულია, რომ ის დაწერილია ჩაკარტაში, 1968 წელს). სტატიაში შეფასებულია საბჭოთა კავშირის 50-წლიანი არსებობის შედეგები და მიღებულია დასკვნა:

„რუსული კომუნიზმი და, საერთოდ, კომუნიზმი იმ სახით, როგორც იგი რუსეთში წარმოიშვა, არის კომუნისტური რელიგია“ (ნოზაძე, 1970, 160). ამ ორიგინალურ დისკურსს მკვლევარი ამგვარად ასაბუთებს: „კარლ მარქსი არის ზესთაბუნებრივი, არა ამქვეყნიური ძალა... არის მისი სწავლა, რომლის სიტყვას ყველა უნდა ემორჩილებოდეს და მისგან ცხონებას გამოელოდეს. მარქსი არის გაპიროვნებული ღმერთი... კარლ მარქსს ჰყავს თავისი მოციქული, ლენინი. მისმა მოციქულმა შეჰქმნა მარქსისტული ეკლესია და რადგან მოციქული, ან პაპი არის წარმომადგენელი ღმერთისა, ლენინიც არის წარმომადგენელი ღმერთი – მარქსისა“ (ნოზაძე, 1970, გვ. 160).

ემიგრანტი მეცნიერის აზრით, როგორც ყველა რელიგიაში, ეკლესიური დოგმების დასადგენად მარქსიზმშიც „იყო დიდი ბრძოლა და ერთი ხაზის გამომუშავების ცდა“, რომელსაც ასიათასობით ადამიანი შეეწირა, რადგან „ადვილი არ არის, ყველა ადამიანს ერთნაირად აფიქრებინო და ამოქმედო იგი“. ნოზაძის ინფორმაციით, რუსეთის ახალმა რელიგიამ 75 მილიონი ადამიანი იმსხვერპლა (5.6000.000 მრეწველი, მემამულე, ვაჭარი და სხვა „ბურჟუაზიული ელემენტი“, 17 მილიონი გლეხი). ამავე დროს, 1933-1937 წლებში პარტიულ წმენდას 798.072 კომუნისტური პარტიის წევრი შეეწირა. ვიკტორ ნოზაძე განმარტავს ახალი, კომუნისტური რელიგიის არსს და მის ძირითად დოგმას: ეს არის ისეთი რელიგია, სადაც პირველ ადგილზე სოციალიზმი და კომუნიზმი დგას, ესე იგი, კომუნისტური ესხატოლოგია. ეს კონცეპტი სტატიაში ამგვარად განიმარტება: „იგი არის სწავლა (დოგმა) უკანასკნელ ნივთთა, მოვლენათა (ეს-ხატოს) შესახებ, რომლის თანახმად, დადგება დრო, როდესაც ყველაფერი შეიცვლება და საერთო ბედნიერებაც დამყარდება“ (ნოზაძე, 1970, გვ. 160).

იმავე წერილში ვიკტორ ნოზაძე აყალიბებს რამდენიმე შეხედულებას ესხატოლოგიაზე. ერთში მგლისა და ცხვრის მშვიდობიანი თანაარსებობის დრო იგულისხმობება, მეორეში – „ხილიაზმუს“, ანუ „ათასი წლის“ შემდეგ მესიის მოსვლა ამ ქვეყნად, მესამეს მიხედვით, სული სიკვდილის შემდეგ განსაწმენდელში (სალხინებელში) იმყოფება და შემდეგ ის ცხონდება. მეცნიერის მითითებით, კომუნისტური ესხატოლოგია ქადაგებს: „სრულიად უკლასო საზოგადოება შეიქმნება, ყველა გაათანასწორდება და წარმოიშვება „საბჭოური ადამიანი“, რომლის სრულ ბედნიერებას საზღვარი არ ექნება“ (ნოზაძე, 1970, გვ. 161). ამას ვიკტორ ნოზაძე „კომუნისტური მითოსის“ სახელდებით მოიხსენიებს, მითოსისა, რომელსაც „განამდვილება, თუ განხორციელება არ უწერია“. ემიგრანტი მეცნიერის პირუთვნელი შეფასებით, „საბჭოთა კავშირი სამგლეთია. ეს არის მგელთა ქვეყანა... სახელმწიფო ყველას სძარცვავს; ყველა – სახელმწიფოს; და თვითთული მოქალაქე ერთმანეთს ჰგლეჯს“ (ნოზაძე, 1970, გვ. 164).

იმავე სტატიის მიხედვით, კომუნისტებმა „ევროპის კულტურის ცნებები შეითვისეს, მაგრამ მათ შინაარსი გამოაცალეს“. მეცნიერის განმარტებით, „საბჭოთა კავშირში „დემოკრატია“ არის პარტიული არისტოკრატის ბატონობა“; სიტყვის თავისუფლება – პარტიული პირების ლაქლაქი; პრესის თავისუფლება – პარტიის ბატონობაში მორჩილად ყოფნა და პარტიის ნებაზე წერა; ერთა თავისუფლება – ერების დაჭედვა და ძალით საბჭოთა კავშირში ჩაჭედვა (ნოზაძე, 1970, გვ. 164).

მეცნიერის დასკვნით, მიუხედავად იმისა, რომ კომუნისტური რეჟიმი „გამწარებული იბრძვის კომუნისტური იდეების ხალხში ჩასანერგად“, 50 წლის განმავლობაში მან ვერ გაამარქსისტა და ვერ გააღენინა ხალხი, თუმცა გარეგნულად „ყველა არის მარქსისტ-ლენინისტი; უამისოდ ამ სამგლეთში კაცი ვერ იცოცხლებს“. ამას ვიკტორ ნოზაძე „შემადრწუნებელ, მორალურ გახრწნას“ უწოდებს.

ახალ ვითარებაში განსაკუთრებული როლი დაეკისრა ლიტერატურას და ხელოვნებას. ნოზაძის განსაზღვრებით, საბჭოთა კავშირში „მწერლობა უნდა ემორჩილებოდეს ლენინიზმის იდეებს; უნდა ემსახურებოდეს კომუნიზმს; მან უნდა დახატოს კომუნისტური შევნიერება, კომუნისტური სამოთხისებური ცხოვრება და მისი თავდადებული გმირები. მწერლობას ურდგენენ პროგრამას, რომელსაც მან მხატვრული ხასიათი უნდა მონიჭოს“. მეცნიერის დასკვნით, ამგვარი მწერლობა

„არის უზნეო... დახუთულია და დაბერწებული ამგვარი საბჭოური მწერლობა.. დასაჭურისებული არის იგი“ (ნოზაძე, 1970, გვ. 164).

ემიგრაციაში მოღვაწე მეცნიერის მკაცრი შეფასების მართებულობას პროლეტარული მწერლობის აღიარებულ წარმომადგენელთა „შემოქმედების“ გაცნობაც ადასტურებს. მაგალითისათვის შეიძლება გავიხსენოთ ახალი პოლიტიკური რეჟიმის თავდადებული მეხოტბის, ფრიდონ ნაროუშვილის სკანდალური პოემა „პოლიტიკური პოეტის დეკლარაცია“ (გამომცემლობა „ახალგაზრდა კომუნისტი“, 1931), ახალი დროის „პოეტების“ პოლიტიკური კრედოს მანიფესტაციაც რომ არის. წიგნს უძღვის „წინასიტყვაობის მაგიერ“; რომლის ავტორი ერ. ასტვაცატუროვი (მისი ფსევდონიმია ერემია ქარელიშვილი) „კომპეტენტურად“ მსჯელობს იმაზე, რომ საბჭოთა კავშირში პროლეტარიატმა უდიდეს გამარჯვებებს მიაღწია არა მარტო პოლიტიკურ და სამეურნეო ფრონტზე, არამედ მხატვრული ლიტერატურის სფეროში. ამ „წარმატებულ“ პოეტთაგან ასტვაცატუროვი გამოყოფს ფრიდონ ნაროუშვილს და შენიშნავს: „მისი შემოქმედებითი მეთოდი არის არა რომანტიზმი და გმირული რეალიზმი, არამედ პროლეტარული რეალიზმი“.

ამ მცირე კრებულში ფრიდონ ნაროუშვილი სრული იდეოლოგიური „ბრწყინვალეობით“ წარუდგება მკითხველს. ის საკუთარ თავს „ძლევამოსილი სოციალიზმის აღმშენებლობის ეპოქის“ პოეტად მიიჩნევს. იგი აღფრთოვანებულია რესპუბლიკის ორგული მტრების გვამების ხილვით („მან დიქტატურას ესროლა ტყვია, / ძევს დიქტატურის ტყვიით მოკლული“). შემოქმედის მისიას „დეკლარაციის“ ავტორი ამგვარად ხედავს: „შენ, რესპუბლიკის მკვლელის მკვლელი ხარ, / როგორც ჯალათი ჯალათებისა“; ფრიდონ ნაროუშვილის „ბრძნული“ დასკვნით, სოციალისტური რესპუბლიკის მძიმე ინდუსტრიის წარმატებისათვის ქვეყნის ორგული და მავნებელი დიქტატურის ქუსლით უნდა გაითელოს.

„პოემაში“ ნაროუშვილი ხოტბას ასხამს „გპუ“-ს ყოველ ქმედებას („ვაშა – გ.პ.უ. – შენი განაჩენი/ ბოლშევიკურად არის დაწერილი!“). მისი აზრით, უნდა აღსრულდეს მკაცრი „გაკვეთილი“: „სოციალიზმის ყველა მავნებელი/ დიქტატურის ტყვიით იყოს დახვრეტილი!“ კაცობრიობის ბედნიერი მომავლისათვის მეზრძოლ „პოეტს“ „ტყვიით გახრული“ გენერლის შუბლი „მშვენიერ პოეზიად“ ესახება. „მტრების დახვრეტა, კლასის განაჩენი/ პოეზიას შენთვის მშვენიერი“, – „შთაგონებულად“ წერს იგი. ამ მცირე პოემის (უფრო ანტიპოემის) აპოგეა ტოტალური ხოცვა-ჟლეტის აშკარა დეკლარირებაა: „შეტევა მარჯვნივ, შეტევა „მარცხნივ“! ბრძოლა აშკარა, ბრძოლა ფარული, / მგლების ღმუილმა ვერ დაამარცხოს / პარტიის ხაზი გენერალური!“

ნაროუშვილის მოწოდებით, კომუნისტური პარტიის თავგანწირულ ბრძოლას მწერლებიც უნდა შეუერთდნენ და „ბოლშევიკურად გამოგონილი“ მეტი რომანი, „გეგმაზე მეტი“ პოემები თუ ლექსები მისცენ ქვეყანას. ფრიდონ ნაროუშვილს, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აღზრდილს, არ მოსწონს შოვინისტი მეცნიერები: პროფესორი ჯავახიშვილი და სხვა მრავალი ჯურის „ისტები“, კოტეტიშვილს კი „კაციჭამიას“ უწოდებს.

გამაოგნებელია „პოემის“ ის ნაწილი, სადაც ავტორი დიდძალი ხორცის მიღების მიზნით პროდუქტიული ღორების გამრავლებაზე მსჯელობს; ამ პრობლემის გადაჭრისათვის „პოეტს“ აუცილებლად მიაჩნია: „რაც შეიძლება, შემცირდეს რიცხვი/ ქართველ მეფეთა შვილიშვილების“ (!). მათ მაგიერ ნაროუშვილი იორქშირული ღორების გამრავლებას ითხოვს (რამდენიმე ჯიშის შეჯვარებით მიღებული ეს სპეციალურად გამოყვანილი ჯიშის ღორი 1851 წელს წარუდგენია საზოგადოებისთვის სელექციონერ ტულეს. ის დაავადებებისადმი გამძლეობითა და უნიკალური გასუქების თვისებებით გამოიჩინა).

ამგვარად „მოაზროვნე“ „შემოქმედთ“ წამქეზებლები და პანეგირიკოსებიც არ აკლდა. მათი ერთ-ერთი მთავარი იდეოლოგიის, კრიტიკოს ბენიტო ბუაჩიძისათვის ახალი მწერლობის საგანია „სადგისებით, ბირდაბირებით, ცოცხებით, ნიჩბებითა და თოფებით შეიარაღებული ხალხი“. დ. რონდელის (დავით ცაგარელის) განსაზღვრებით, ახალმა პოეზიამ უნდა ასახოს პროლეტარული ყოფა: „ბრძოლა, რევოლუცია, ქარხანა, რკინა, ქუჩა“ და ა.შ. საბა მეტრეველის მართებულად შენიშნავს: „უხეში ემპირიზმი, მიშველი აგიტაცია და ნატურალიზმი განმსაზღვრელი გახდა ამ მწერლობი-

სათვის... უნიკობა, გაუნათლებლობა იყო მიზეზი თემატური ერთფეროვნებისა და ერთფეროვანი პრიმიტიული მეტყველებისა“ (მეტრეველი, 2015, გვ. 207).

მკვლევარი ჩერდება იმდროინდელი ქართული პოლიტიკური ლირიკის ტენდენციებზე და აღნიშნავს, რომ რეჟიმის სამსახურში ჩამდგარმა მწერლებმა ახალი წელთაღრიცხვა პროლეტარული რევოლუციიდან, მისი ბელადის გაჩენის დღიდან დაიწყეს, ბოლშევიკურმა იდეოლოგიამ წაშალა სამშობლოს განცდა. მან „შეძლო ის, რაც მრავალსაუკუნოვანი ქართული ლიტერატურის ისტორიაში არავის მოსვლია აზრადაც კი – გაუცხოება სამშობლოსაგან, უარყოფა ეროვნულისა და დამკვიდრება გაუგონარი ნაციონალური ნიჰილიზმისა“ (მეტრეველი, 2022, 123). პატრიოტიზმმა დრო მოჰამა, მკვიდრდებოდა უსამშობლო კოსმოპოლიტიზმი.

პროლეტარული მწერლობა წინამორბედებსაც დაუპირისპირდა: ბურჟუაზიული კულტურა და ლიტერატურა პროლეტარულს უნდა ჩაენაცვლებინა, მუშათა და გლეხთა ინტერესებს რომ შეესაბამებოდა. კალე ფეოდოსიშვილს 1927 წელს განუცხადებია: „თავს შემოგავლებ მეცხრამეტე საუკუნის ქართულ მწერლობას,/ დიდ ილიასაც, ერის სახელით რომ უყვარდა ღმერთთან ბაასი“ (ქ. „პროლეტმწერლობა“, 2, 1927).

აბრამ ტერცი (ა.ი. სინიავესკი) სოციალისტურ რეალიზმს „ლოკალური კულტურის ფენომენად“ მიიჩნევს, რომლის მთავარი მიზანი „საბჭოთა სინამდვილის მითოლოგიზირება“ იყო. სოცრეალიზმის მწერლობა მკითხველს სამყაროს კომუნისტური მოდელირების მითოლოგიურ პრინციპებს სთავაზობდა (ბოდრიარის მითითებით, სინამდვილე მსგავსად შეიძლება იყოს კოპირებული, თან ისე, რომ მისი „რეალურისაგან“ გარჩევა ვერ შეძლონ).

ცნობილ წერილში: „რა არის სოციალისტური რეალიზმი?“ (1989) აბრამ ტერცი მართებულად შენიშნავს:

„რას ნიშნავს ეს ყურისმომჭრელი სიტყვათშეთანხმება? ნუთუ არსებობს სოციალისტური, კაპიტალისტური, ქრისტიანული, მაჰმადიანური რეალიზმი? არსებობს კი ბუნებაში ეს ირაციონალური ცნება?.. შესაძლოა, ეს ოდენ სიზმარია, შეშინებულ ინტელიგენტს სტალინური დიქტატურის ბნელ, ჯადოსნურ ღამეს რომ ესიზმრა?.. ფიქცია, მითი, პროპაგანდა?“ აბრამ ტერცი სამართლიანად კითხულობს: „იყო ის მეთოდი, როგორც ასეთი? თუ მხოლოდ რეალიზმია?“ მეცნიერი მიიჩნევს, რომ „სოცრეალიზმი არ არის მეთოდი“.

სწორედ ეს მეთოდი მოითხოვდა: რეალობა აესახათ ზუსტად, კონკრეტული ისტორიული რევოლუციური განვითარების შესაბამისად და მხატვრული გამომსახველობა შეეთანხმებინათ იდეოლოგიურ რეფორმასთან თუ მშრომელთა სოციალისტური სულისკვეთებით აღზრდასთან.

ნანა გაფრინდაშვილის მოსაზრებით, სოციალისტური რეალიზმი წარმოადგენს „რეალიზმის გაუკულმართებულ ფორმას, მის პროფანაციას, ფსევდორეალიზმს“; მისთვის განმსაზღვრელი იყო იდეოლოგიური კრიტერიუმები, „მხატვრული ნაწარმოების საფუძველში იდებოდა სოცრეალიზმის კონიუნქტურული ვერსიები... მწერლები დაემსგავსნენ სწრაფი რეაგირების შეირაღებულ ფორმირებებს“ (იხ. ნ. გაფრინდაშვილის „სოცრეალისტური დისკურსი და ქართული საბჭოთა ლიტერატურის რამდენიმე თავისებურება“, ქ. „სპეკალი“, №1).

თანამედროვე მკვლევრები მართებულად შენიშნავენ, რომ აუცილებელია, საქართველოს ისტორიის საბჭოთა ეტაპი ობიექტურად იქნას შესწავლილი და გაააზრებული, გაანალიზდეს აღნიშნული პერიოდის ლიტერატურული მემკვიდრეობა, დადგინდეს ეპოქის ესთეტიკური კანონის მთავარი კონცეპტები და შეფასდეს მწერლობის როლი აღნიშნული ეპოქის „ინსტიტუციური მეხსიერების“ ჩამოყალიბების პროცესში, რადგან გარდასული დროის უმთავრეს მარკერებს ყველაზე უკეთესად ლიტერატურა და ხელოვნება აირეკლავს და წარმოადგენს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- მეტრეველი, ს. (2015). კომუნისტური აგიოგრაფია, თბილისი: „მწიგნობარი“.
- მეტრეველი, ს. (2022). პროლეტარული რეალიზმიდან სოციალისტურ რეალიზმამდე, თბილისი: „საგა“.
- ნოზაძე, ვ. (ჩილაია თამ.) (1977). კომუნისტური რელიგია, „კავკასიონი“, XIV, პარიზი.
- ქარაია, თ. (2015). მეხსიერების პოლიტიკა თანამედროვე საქართველოში, დისერტაცია პოლიტიკის მეცნიერების აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

References:

- Karaia, T. (2015). Mekhsierebis p'olit'ik'a tanamedrove Sakartveloshi, disert'atsia p'olit'ik'is metsnierebis ak'ademiuri khariskhis mosap'oveblad [The politics of memory in modern Georgia. Thesis for an academic degree in Political Science]. Tbilisi Ivane Javakhishvili State University.
- Met'reveli, S. (2015). K'omunist'uri agiografia [Communist Hagiography], Tbilisi: "Mt'signobari".
- Met'reveli, S. (2022). P'rolet'aruli realizmidan sotsialist'ur realizmamde [From proletarian realism to socialist realism], Tbilisi: "Saga".
- Nozadze, V. (Chilaia Tam.). (1977). K'omunist'uri religia. [Communist Religion], "K'avk'asioni", XIV, P'aris.